

В І Д Г У К

офіційного опонента завідуючої лабораторії епідеміологічних досліджень і медичної інформатики ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», доктора медичних наук Бердник Ольги Володимирівни на дисертаційну роботу Калиниченка Дмитра Олеговича «Гігієнічне обґрунтування комплексної оцінки репродуктивного потенціалу дівчат-студенток закладів вищої освіти 17 -22 років», яка представлена до здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 14.02.01 – гігієна та професійна патологія (біологічні науки)

Актуальність теми. Репродуктивне здоров'я, як складова загального здоров'я, являється одним з основних чинників забезпечення сприятливих демографічних умов країни, важливою передумовою формування її демографічного, а отже й соціально-економічного потенціалу у контексті забезпечення її сталого розвитку, як стратегічного завдання, що стоїть перед українським суспільством.

На сьогодні, особливого значення набуває проведення моніторингу демографічної ситуації, соціологічних досліджень серед молоді організованих контингентів на рівні регіонів, результати якого допоможуть визначитися з заходами оптимізації репродуктивної поведінки і репродуктивних установок, зміцнення інституту сім'ї, материнства і дитинства. Залишається дискусійним вплив гендерної ідентичності на формування репродуктивних установок дівчат.

Медико-соціальні проблеми репродуктивного здоров'я підростаючого покоління вимагають самої пильної уваги і міжвідомчого вирішення. Однією з причин складної ситуації можна назвати відсутність координації і наступності у діяльності структур, задіяних у процес становлення репродуктивного здоров'я (медичних, соціальних працівників, педагогів та громадськості).

Тому, розробка комплексної системи формування репродуктивного потенціалу дівчат раннього репродуктивного віку в конкретних соціально-економічних регіональних умовах визначає актуальність проведеного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Представлене дисертаційне дослідження виконане в рамках науково-дослідної роботи кафедри та міжвідомчої наукової лабораторії гігієни навчальної діяльності та вікової фізіології кафедри медико - біологічних основ фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С.Макаренка у межах таких тем: 1) Фізіолого-гігієнічний супровід здоров'язбережувальної діяльності закладів освіти (номер державної реєстрації 0113U004662 01.2013 – 01.2017 рр.); 2) Оцінка репродуктивного здоров'я підлітків і молоді з різними типами гендерної ідентичності (номер державної реєстрації 046 U007542 (09.2016 – 12.2020 рр.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатньою завдяки коректному застосуванню у дослідженні апробованих методів наукового пошуку. Сформульовані у дисертації висновки цілком розкривають зміст одержаних результатів і дають доволі повні відповіді на питання програми

досліджень. Вони є логічним узагальненням проведеного автором аналізу взаємозв'язку демографічних показники, популяційного репродуктивного здоров'я жінок та чинників навколишнього середовища і соціально-економічною складовою життєдіяльності населення. На основі проведеного дослідження було обґрунтовано та сформовано модель медико-психолого-соціального супроводу формування репродуктивного потенціалу жінок раннього фертильного віку.

Достовірність одержаних результатів. Обґрунтування та вірогідність наукових досліджень, висновків та рекомендацій сформульованих у дисертації, підтверджується вірною методологією, вагомим об'ємом фактичного матеріалу отриманого в ході експерименту, використанням сучасних методик дослідження. Чітко сформульовані та обґрунтовані мета і завдання дослідження з урахуванням невирішених питань. Об'єкт, предмет і методи дослідження позначені правильно і описані достатньо повно. Метою дослідження автор цілком виправдано поставив: обґрунтування системи медико-соціальних заходів щодо збереження та підвищення репродуктивного потенціалу жінок раннього фертильного віку. Отримані дані оброблені методами статистики та ретельно проаналізовані. Висновки, практичні рекомендації логічно витікають із змісту роботи і достатньо обґрунтовані експериментальним матеріалом.

Наукова новизна роботи. Планування і проведення всіх досліджень виконано за період з 2015 по 2017 рр. У ході дисертаційного дослідження вперше проведено аналіз взаємозв'язку демографічних показників Сумщини, популяційного репродуктивного здоров'я жінок регіону та чинників навколишнього середовища і соціально-економічною складовою життєдіяльності населення.

Автором вперше створена класифікація районів Сумської області за якістю довкілля та встановлено характер впливу на популяційне репродуктивне здоров'я в ретроспективі двадцяти років та проведена гігієнічна оцінка умов життєдіяльності та стану здоров'я жінок раннього фертильного віку.

Розширено уявлення щодо індивідуального та популяційного репродуктивного потенціалу дівчат 17 – 22 років у сучасних умовах життєдіяльності.

Автором вперше науково обґрунтовано алгоритм діагностики репродуктивного потенціалу та систему медико-психолого-соціальної допомоги дівчатам-студенткам, що є основою діяльності Клініки, дружньої до молоді та просвітницької роботи ресурсного центру вищого навчального закладу.

В ході комплексного дослідження репродуктивної поведінки, репродуктивних установок, соціально-гігієнічних чинників життєдіяльності залежно від типів гендерної ідентичності дівчат 17 – 22 років визначено соціально-гігієнічні та психолого-педагогічні умови формування репродуктивного потенціалу молоді.

Практичне значення одержаних результатів. Виконана дисертаційна робота має практичне значення, оскільки автором розроблено і апробовано методики скринінгової діагностики репродуктивного здоров'я та оцінки репродуктивного потенціалу дівчат 17 – 22 років у дошлюбний період, що може використовуватись лікарями під час профілактичних оглядів для розробки заходів первинної профілактики порушень репродуктивного здоров'я;

психологами та соціальними педагогами у навчально-виховному процесі закладів освіти для організації просвітницьких та тренінгових заходів.

Автором експериментально доведено можливість результативної корекції репродуктивного потенціалу дівчат-студенток шляхом використання медико-психолого-соціальних заходів у закладах освіти та оцінку їх ефективності

Отримані результати дослідження були використані для підготовки методичних рекомендацій: «Скринінгова оцінка індивідуального репродуктивного здоров'я жінок раннього фертильного віку» та «Діагностика репродуктивного потенціалу та оцінка формування здоров'язберезувальної компетентності щодо репродуктивного здоров'я жінок раннього фертильного віку», Інформаційного листа «Інтегральна оцінка репродуктивного потенціалу жінок раннього фертильного віку»; впроваджені у навчальний процес кафедр: загальної гігієни та екології, соціальної медицини та організації охорони здоров'я Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова; фізичної реабілітації, здоров'я та ерготерапії Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка; кафедри біології і основ здоров'я ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»; впроваджені у практичну діяльність ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України», Клініки, дружньої до молоді КУ «Сумська міська дитяча клінічна лікарня Святої Зінаїди», Сумського пологового будинку.

Повнота опублікованих матеріалів дисертації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 5 статей у наукових періодичних фахових виданнях України (у т. ч. фахових наукових періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз – 4; в одноосібному авторстві – 4), у наукових періодичних виданнях інших держав – 1; один розділ колективної монографії, один інформаційний лист, 20 інших наукових праць.

Аналіз основного змісту дисертаційної роботи

У **вступі**, який містить всі необхідні елементи, передбачені чинними вимогами до структури дисертаційної роботи, показані: актуальність, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мета, завдання і методи дослідження, наукова новизна, практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, апробація результатів дисертації та публікації.

В **першому** розділі доволі всесторонньо і з достатньою глибиною аналізу розглянуто стан вивчення поставленої проблеми. В ньому виділено чотири підрозділи. У першому з них наводяться матеріали щодо сучасних тенденцій демографічних процесів в Україні. У другому підрозділі автор аналізує сучасні тенденції репродуктивного здоров'я жінок раннього фертильного віку. В наступному характеризуються медико-психо-соціальні чинники формування репродуктивного потенціалу жінок раннього фертильного віку. В останньому — дисертант визначає напрямки досліджень. Розділ написаний грамотно. Це свідчить, що автор володіє знанням сучасного стану проблеми, над якою працює, вміє критично аналізувати літературні дані за темою дисертації, робити певні висновки, чітко бачити мету і завдання роботи.

В **другому** розділі викладена організація, програма та методи дослідження. Автор наводить загальну методику та основні методи

досліджень. Досліди проведені чітко і науково методично, із застосуванням сучасних підходів та методів.

Третій розділ присвячено соціально-демографічній характеристиці Сумської області та репродуктивному здоров'ю жінок фертильного віку. В першому підрозділі наводиться характеристика стану довкілля регіону, проведене ранжування районів області з урахуванням кількості викидів в атмосферне повітря і якості довкілля за санітарно-хімічними показниками. В другому підрозділі наводиться динаміка природного руху населення та дітородної активності в Сумській області. В третьому підрозділі проведена оцінка стану репродуктивного здоров'я жіночого населення регіону. В четвертому підрозділі проведено аналіз впливу еколого-соціальних чинників на стан репродуктивного здоров'я жіночого населення регіону.

В **четвертому** розділі представлено аналіз впливу медико-соціальних чинників на репродуктивне здоров'я дівчат 17-22 років. В першому підрозділі наводиться характеристика стану соматичного та репродуктивного здоров'я студенток закладів вищої освіти за аналізом даних комплексних профілактичних медичних оглядів студенток, що були проведені протягом 2014 – 2016 рр. В наступному підрозділі представлена розроблена методика скринінгової оцінки індивідуального репродуктивного здоров'я жінок раннього фертильного віку. В третьому розділі проведена гігієнічна оцінка якості та способу життя студенток закладів вищої освіти.

П'ятий розділ присвячено соціально-гігієнічній характеристиці репродуктивної поведінки та репродуктивних установок жінок раннього фертильного віку. Перший підрозділ представлений медико-соціальною оцінкою репродуктивної поведінки та репродуктивних установок дівчат 17 – 22 років. В другому підрозділі наведена соціально-психологічна характеристика жінок раннього фертильного віку із різним рівнем індивідуального репродуктивного здоров'я. В останньому підрозділі розглядається вплив гендерної ідентичності особистості на репродуктивні установки дівчат.

В цьому розділі автор обґрунтовує медико-психолого-соціальний супровід формування репродуктивного потенціалу жінок раннього фертильного віку. Враховуючи, що репродуктивний потенціал являється складною системою, автором запропонована інтегральна оцінка репродуктивного потенціалу, яка дає змогу виконати якісний і кількісний аналіз даного показника. На основі отриманих даних, автором запропонована блок-схема, яка пояснює процес формування репродуктивного потенціалу молоді.

На особливу увагу заслуговує організаційна модель медико-психолого-соціальної допомоги дівчатам-студенткам щодо формування репродуктивного потенціалу, яка спрямована на підвищення репродуктивного потенціалу молоді і покращення медико-демографічної ситуації у регіоні.

При викладі власних результатів автор підтверджує, що просвітницька робота дозволила збільшити приріст рівня здоров'язбережувальної компетентності серед дівчат 17 – 22 років.

Під час рецензування дисертаційної роботи до автора виникли запитання:

1. Чим зумовлено вибір контингенту для наукового дослідження вікової групи дівчат 17-22 років?

2. Які психологічні складові гендерної ідентичності дівчат найбільш значимі у формуванні репродуктивних установок і репродуктивної поведінки?

3. Чому для оцінки ефективності запропонованого у науковому дослідженні профілактичного підходу Ви обрали критерій здоров'язбережувальної компетентності?

4. Які, на Ваш погляд, заходи профілактики найбільш поширених хвороб репродуктивної системи жінок дошлюбного періоду є найбільш ефективними?

ВИСНОВОК

Дисертаційну роботу Калиниченко Дмитра Олеговича «Гігієнічне обґрунтування комплексної оцінки репродуктивного потенціалу дівчат-студенток закладів вищої освіти 17 -22 років» є закінченою науково-дослідницькою працею, яка містить вирішення актуального науково-практичного завдання.

За своєю актуальністю, методичним рівнем, науковою новизною, теоретичним узагальненням та практичним значенням, повнотою їх відображення у фахових виданнях, логічністю і обґрунтованістю висновків дисертаційна робота відповідає вимогам пунктів 9 та 11 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а здобувач заслуговує присудження наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 14.02.01 – «гігієна та професійна патологія».

Завідуюча лабораторії епідеміологічних досліджень і медичної інформатики
ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва
НАМН України»,
доктор медичних наук

Бердник О.В.